LIBRIS | We know books

TEŞU SOLOMOVICI

MAREŞALUL, HITLER ŞI EVREII

CE S-A ÎNTÂMPLAT ÎN ZIUA DE 13 OCTOMBRIE 1942?

FELIX DIES

Prefață de
acad. IOAN AUREL POP
președintele Academiei Române

Cuvânt înainte de
acad. DINU C. GIURESCU

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
București, 2019

LIBRIS | We know books

Cuprins

Acad. Ioan-Aurel Pop – **O carte scrisă şi cu sufletul** 5

Acad. Dinu C. Giurescu – **Cuvânt înainte**..... 9

Introducere..... 11

Capitolul 1
Mareşalul vrea „purificarea" României..... 17

Capitolul 2
Berlinul nazist îşi manifestă nemulţumirea..... 21

Capitolul 3
Mareşalul devine cel mai apropiat aliat al lui Hitler 24

Capitolul 4
Böhme, Richter şi ceilalţi SS-işti 26

Capitolul 5
Berlinul nazist e grăbit..... 31

Capitolul 6
Cele două planuri de deportare a evreilor din România elaborate de Gustav Richter şi Radu Lecca 34

Capitolul 7
Primul document german referitor la deportarea evreimii-române. 50

Capitolul 8
Adolf Eichman raportează..... 52

Capitolul 9
Disperat, Filderman încearcă să obţină o audienţă, dar mareşalul nu-i abordabil..... 55

LIBRIS | We know books

Capitolul 10
Pregătiri germane accelerate în vederea deportării evreimii-române 59

Capitolul 11
Birocraţia deportării îşi continua cursul 63

Capitolul 12
Ceva era anormal în „scrisoarea" lui Mihai Antonescu 67

Capitolul 13
Fricţiuni, neînţelegeri, presiuni 71

Capitolul 14
Mareşalul „îngroapă" planul deportării 75

Capitolul 15
Unde e vorba de generalul T.C. Orezeanu 78
„Fiul generalului T.C. Orezeanu mi-a trimis un imens coş cu trandafiri..." 84

Capitolul 16
Un memoriu care îi dă de gândit mareşalului 87

Capitolul 17
Berlinul nazist începe să bănuiască că ceva putred se petrece în... România 90

Capitolul 18
Previziuni sumbre în ziarele germane 94

Capitolul 19
Maniu şi Brătianu protestează 96

Capitolul 20
Mihai Antonescu comunică decizia mareşalului 97

Capitolul 21
Antonescu a ucis evrei. Tot el a salvat evrei? 108

Capitolul 22
Wilhelm Filderman faţă în faţă cu mareşalul 112

LIBRIS We know Books

Capitolul 23
Să începem cu istoricul Dinu C. Giurescu 119

Capitolul 24
„Un rar moment de chibzuinţă" 123

Capitolul 25
„Cursul luat de politica antisemită românească în direcţia moderaţiei" 128

Capitolul 26
Despre împotrivirea salvatoare a Casei Regale 131

Capitolul 27
Acţiunile şef-rabinului Al. Şafran 134

Capitolul 28
„Depistarea adevărului" 147

Capitolul 29
Opoziţia marilor lideri politici democraţi 149

Capitolul 30
Avertismentul american 152

Capitolul 31
Un memoriu care-l pune pe gânduri pe mareşal 154

Capitolul 32
Radu Lecca: *Eu i-am salvat pe evreii din România* 156

Capitolul 33
Ceva şi despre orgoliul mareşalului 164

Capitolul 34
De pus în ecuaţie Ghingold şi Centrala Evreilor 166

Capitolul 35
Care a fost „intervenţia decisivă"? 180

Capitolul 36
„Lucrurile, ca întotdeauna, sunt mai complexe". 184

Capitolul 37
Un mare mister... 188

LIBRIS | We know books

Capitolul 38
„Fără evrei, fără străini" 190

Capitolul 39
Intervenţia căpitanului Gheorghe Stroescu, medicul personal al mareşalului..... 195

Capitolul 40
O direcţie neaşteptată adoptată de mareşalul Antonescu 197

Capitolul 41
Deportarea evreilor şi anularea deportării în *Raportul Final „Elie Wiesel"* 199

Capitolul 42
Din fericire, s-au păstrat stenogramele Consiliului de Miniştri..... 205

Capitolul 43
13 octombrie 1942 – înfăptuirea miracolului 208

Capitolul 44
Evreii răsuflau uşuraţi, primejdia cea mare trecuse..... 211

Epilog..... 215

LIBRIS | We know books

Capitolul 1

Mareşalul vrea „purificarea" României

Mai întâi să vedem ce fel de România a moştenit generalul Ion Antonescu[1], la 4 septembrie 1940, când a cucerit puterea.

Românii, frustraţi, nemulţumiţi şi furioşi de pierderea Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei de nord, vedeau în noul conducător pe omul care va reuşi să readucă la trupul ţării teritoriile furate.

Evreii, loviţi şi înspăimântaţi de primele legi antisemite de pe vremea guvernelor Goga-Cuza[2],[3] şi Ion Gigurtu[4], sperau că noul conducător le va apăra viaţa.

Trăiau în România interbelică şi lideri evrei care se consolau cu ideea unui „antisemitism paşnic". Un politician român liberal, Valer Pop, susţinea chiar că evreii nu au pentru ce să se teamă, pentru că în România „se făcea un antisemitism de circumstanţă"[5].

Ploaia de legi şi măsurile luate de regimul antonescian împotriva evreilor va dovedi contrariul. Antisemitismul nu era de circumstanţă!

---

[1] Ion Antonescu (n. 2 iunie 1882, Piteşti – d. 1 iunie 1946, în închisoarea Jilava); fiul lui Ioan şi al Chiriachiţei Antonescu; ofiţer, ataşat militar la Paris şi Londra; comandant al Şcolii Superioare de război; şef al Statului Major al Armatei române; ministru de Război; prim-ministru (4 septembrie 1940 – 23 august 1944); aliatul lui Hitler în cel de-Al Doilea Război Mondial; judecat pentru crime de război, condamnat la moarte şi executat la 1 iunie 1946.

[2] Octavian Goga (n. 1 aprilie 1881, Răşinari – d. 7 mai 1938, Ciucea); poet, politician de extremă dreapta, prim-ministru (28 decembrie 1937 – 11 februarie 1938).

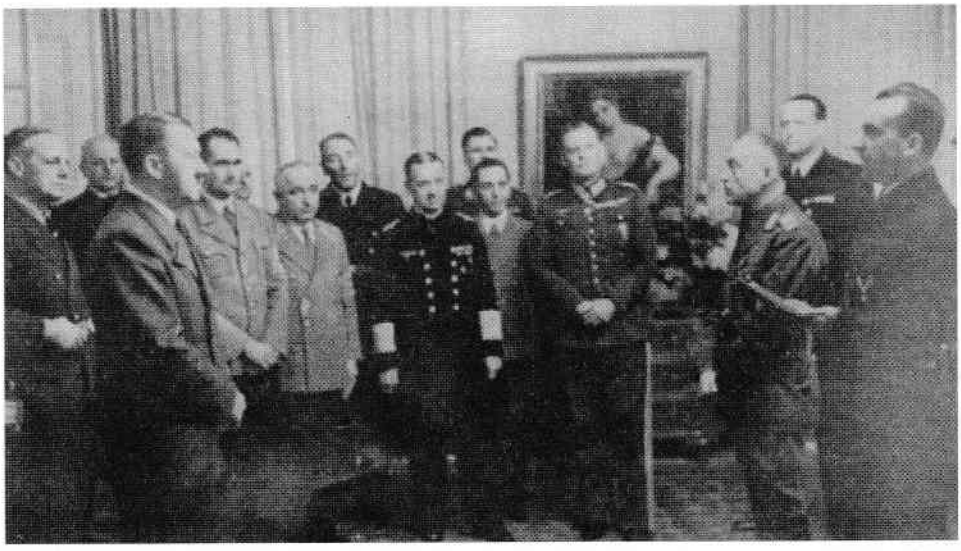
[3] Alexandru C. Cuza (1857–1947), profesor de drept, jurnalist, om politic, ministru de stat (decembrie 1937 – februarie 1938), antisemit notoriu, arestat după război.

[4] Ion Gigurtu (1886–1959), inginer de mine, industriaş, ministru, prim-ministru (iulie–septembrie 1940), pro-nazist, judecat după război, moare în închisoarea din Sighetul Marmaţiei.

[5] Lya Benjamin (ed.), *Strategii comunitare de supravieţuire în contextul Statului naţional-legionar*, Ed. Hasefer, Bucureşti, 2013, pag. 20.

LIBRIS We know books

Nici antisemitismul conducătorului Ion Antonescu nu era circumstanţial. Alianţa cu Reichul nazist, întovărăşirea sa cu Führerul Hitler au exacerbat antisemitismul nativ al mareşalului.

Aşteptat să salveze România, generalul Ion Antonescu nu a devenit omul providenţial promis. Întunericul care înghiţise Germania nazistă şi va acoperi Europa nu avea cum să ocolească România. Alunecarea ţării în întuneric nu mai putea fi oprită, nici generalul, conducătorul statului, nu va putea rezista propriei sale obnubilări. Şi aceasta se va observa mai ales în politica sa faţă de evrei.

După cucerirea puterii, orientarea lui Ion Antonescu absolut pro-germană a surprins. Generalul de brigadă Constantin Toblescu, care în anii războiului a fost şef al Jandarmeriei şi cunoştea foarte bine politica internă a ţării, unul dintre apropiaţii mareşalului, în cursul anchetării sale la Moscova (unde fusese dus după 23 august 1944, în prizonierat, cu „lotul Antonescu"), a declarat:

„Toată lumea românească a fost surprinsă de orientarea politică a mareşalului Ion Antonescu către Germania, pentru că era cunoscut ca un mare prieten al franco-englezilor. Cultura şi educaţia sa s-au făcut în bună parte în Franţa şi Anglia. La Londra a stat multă vreme ca ataşat militar pe timpul când Nicolae Titulescu (cunoscutul om politic român democrat) era ministru acolo."[1]

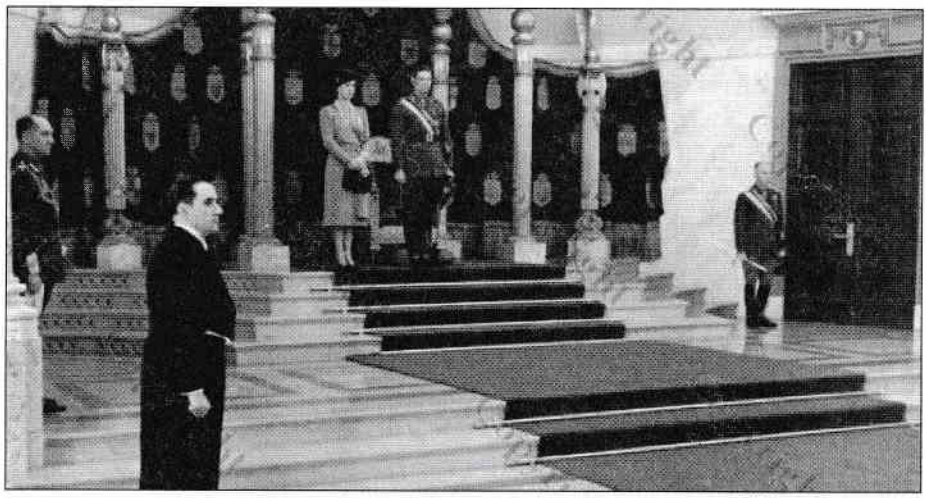
[1] **Radu Ioanid (ed.), *Lotul Antonescu în ancheta SMERŞ, Moscova 1944–1946*, Ed. Polirom, Iaşi, 2006, pag. 390–391.**

LIBRIS | We know books

Orientarea politică către Germania şi alianţa cu Hitler au alimentat din plin viziunea „României curate", cultivată de Antonescu, o ţară românească în care nu era loc pentru străini şi, în special, pentru evrei şi ţigani. „Purificarea ţării" a devenit sloganul preferat al mareşalului. Aplicând acest slogan i-a deportat pe evreii din Basarabia şi Bucovina în Transnistria.

La 3 septembrie 1941, mareşalul telegrafia de pe front adjunctului său, prof. Mihai Antonescu[1]:

„Nu economicul primează, ci lupta împotriva evreilor. Satana este evreul... Trebuie să se înţeleagă de toţi că nu este luptă cu slavii, ci cu evreii. Este o luptă pe viaţă şi pe moarte. Ori învingem noi şi lumea se va purifica, ori învinge evreii şi devenim sclavii lor."[2]

Sala tronului. Regele Mihai I, regina-mamă Elena, mareşalul Ion Antonescu şi Mihai Antonescu (în stânga).

Două luni mai târziu, la 6 octombrie 1941, mareşalul repetă sloganul „purificării României" la o şedinţă a Guvernului:

„În privinţa comerţului... i-am exclus pe jidani, şi încet-încet, îi scot şi pe ceilalţi străini. Tendinţa mea este să

---

[1] **Mihai Antonescu (18 noiembrie 1904 – 1 iunie 1946), profesor de drept, ministru de Externe şi vice prim-ministru în anii celui de-Al Doilea Război Mondial; mâna dreapta a mareşalului Ion Antonescu; după război judecat, condamnat la moarte şi executat la 1 iunie 1946.**

[2] **Arhivele Statului, Fond P.C.M., Cabinet dosar 167/1941.**

LIBRIS We know books

fac o politică de purificare a rasei româneşti şi nu voi da înapoi în faţa niciunei piedici ca să realizez acest deziderat istoric al neamului nostru. Dacă nu profităm de situaţia care se prezintă azi pe plan internaţional şi european pentru a purifica neamul românesc, scăpăm ultima ocazie pe care istoria ne-o pune la dispoziţie. Şi eu nu vreau s-o scap, pentru că, dacă aş scăpa-o, desigur, generaţiile viitoare mă vor blama. Pot aduce şi Basarabia înapoi şi Transilvania, dacă nu purific neamul românesc n-am făcut nimic, căci nu frontierele fac tăria unui neam, ci omogenitatea şi puritatea rasei lui. Şi aceasta urmăresc în primul rând."

Deportarea evreimii din Basarabia şi Bucovina nu era altceva decât un prim rezultat al aplicării pe scară largă, statală, a politicii de „purificare".

Pogromul de la Iaşi. „Trenurile morţii".

LIBRIS | We know books

Capitolul 2

Berlinul nazist îşi manifestă nemulţumirea

Căpeteniile naziste considerau că politica românească faţă de evrei era „prea blândă". Motiv de a-l trimite pe Hauptsturmführer-ul SS Gustav Richter,[1] consilier cu problemele evreieşti, la Ambasada Germaniei din Bucureşti. Richter era unul dintre specialiştii lui Adolf Eichmann în „evacuarea" evreilor din teritoriile ocupate sau controlate de Germania nazistă. Richter va sosi la Bucureşti ca să grăbească „evacuarea" populaţiei evreieşti în lagărele morţii din Polonia.

Mihai Antonescu, adjunctul mareşalului, aprecia prezenţa lui Richter la Bucureşti ca „binefăcătoare". La 7 august 1941, Mihai Antonescu îi scria Reichsführer-ului SS Heinrich Himmler:[2]

„Excelenţă, aţi trimis în România pe dl dr. Gustav Richter, eminentul consilier care, în scurt timp cât a lucrat la Bucureşti, ne-a făcut foarte mari servicii prin activitatea sa. Dl. dr. Richter a studiat cu o foarte mare grijă şi competenţă reformele antisemite din România şi problema evreiască în genere. Tocmai când pe baza conlucrării noastre de câteva luni, îmi prezentase un proiect de reorganizare a Centrului Naţional de Românizare şi de noua soluţionare a problemei evreieşti în România, d-sa a plecat la Berlin. Problema evreiască comportând şi soluţii internaţionale şi trebuind să fie soluţionată într-un mod profund şi definitiv, mai ales folosind experienţa germană în această direcţiune, colaborarea cu dl dr. Richter era pentru subsecretariatul românizării şi pentru mine

---

[1] **Gustav Richter (1912–1982), ofiţer german, Hauptsturmführer SS; consilier pentru chestiunea evreiască pe lângă Legaţia Germaniei la Bucureşti (30 ianuarie 1941 – 23 august 1944); inclusiv funcţia de ataşat de Poliţie SS-SD; după război, prizonier în Uniunea Sovietică; revine în Germania în 1955; condamnat în 1982 la 4 ani închisoare de un tribunal german. Moare înainte de a fi încarcerat.**

[2] **Heinrich Himmler (1900–1945), Reichsführer SS (din 1929); şeful Poliţiei germane (1936); ministru de Interne (1943); şeful atotputernic al SS şi al Gestapo-ului; s-a sinucis în 1945, cu o capsulă de cianură.**

LIBRIS We know books

personal un aport pe care l-am preţuit totdeauna şi pentru care vă mulţumesc, Excelenţă, şi dvs. Aş fi foarte fericit dacă dl dr. Richter ar putea reveni în România pentru a-şi continua rodnica activitate. Nădăjduiesc, Excelenţă, că veţi primi solicitarea mea."[1]

Himmler nu a stat mult pe gânduri şi l-a retrimis pe Richter înapoi la Bucureşti. În scurt timp, planul lui Richter de „evacuare" a populaţiei evreieşti din România era definitivat.

Era neîndoielnic că mareşalul dorea să scape de evreii din România, dar vedea altfel lucrurile decât responsabilul SS-ist. În lexiconul său politic, evacuarea evreilor nu însemna exterminarea lor.

Încă la 5 septembrie 1941, mareşalul Antonescu a declarat în şedinţa Consiliului de miniştri:

Gustav Richter

„Am să fac o operă de curăţire totală şi de evrei şi de toţi aceia care s-au strecurat la noi: fac aluzie la ucrainieni, greci, găgăuzi, evrei, care toţi, încetul cu încetul, rând pe rând, trebuie să fie evacuaţi."[2]

La 11 octombrie 1941, mareşalul reia ideea într-o cuvântare rostită în prezenţa prefecţilor din ţară:

„Domnilor, dvs. ştiţi că una din luptele pe care m-am angajat s-o duc este să prefac acest neam. Voi face din neamul românesc un grup omogen. Tot ce este străin, încet-încet, trebuie să plece. Am început realizarea acestui deziderat cu înlăturarea evreilor. Dacă evreii încă mai circulă şi încă mai fac ceea ce fac, aceasta se datoreşte slăbiciunii şi necinstei administraţiei noastre. Evreii nu mai au dreptul să circule nicăieri. Le restrâng activitatea, încât să dea posibilitatea energiilor româneşti să pătrundă diferite probleme şi să poată înlocui acest element dizolvant... Tot ce este element dubios evreiesc, toţi comuniştii evrei, vor fi destinaţi să

---

[1] ***Documents concerning the fate of Romanian Jews during the Holocaust*, Ed. Jean Ancel, vol. 9, pag. 185.**

[2] **Matatias Carp, *Cartea neagră*, vol. III, pag. 502.**

LIBRIS We know

meargă acolo de unde au venit. Îi împing spre Bug şi de acolo vor trece mai departe."[1]

Dar Obersturmsführer-ul SS Gustav Richter nu se împăca cu ritmul lent preconizat de conducătorul român. El avea gata, la 15 septembrie 1941, un plan german de „expatriere" a evreilor din România, în „lagărele de exterminare". Metodic, grijuliu cu toate detaliile, aşa cum este reputaţia germanilor, planul stipula:

„Spre a se evita ca evreii evacuaţi să ajungă, în urma călătoriei lungi, într-o situaţie de istovire fizică în lagărele din Răsărit, se recomandă înfiinţarea unui lagăr de tranzit pe linia Paşcani-Cernăuţi sau în apropiere de Cernăuţi, în care evreii vor fi cazaţi 1–2 zile şi apoi transportaţi mai departe... Preluarea transporturilor se va face la graniţa dintre România şi General governement, în staţia de frontieră Sniatyn. Preluarea transporturilor se va face de către Ordnungspolizei" (Poliţia germană). Cinic, Hauptsurmsführer-ul SS îşi încheia raportul cu indicaţia: „Toate cheltuielile necesare pentru expatrierea evreilor din România vor fi suportate de evreii din România."[2]

Documentul acesta probează faptul că, încă din toamna lui 1941, germanii pregăteau cu minuţiozitate deportarea evreilor din România.

În *Memoriile* sale, liderul evreu Wilhelm Filderman povesteşte că reuşise să obţină o copie a *Raportului* ultrasecret al Hauptsturmführer-ului SS Gustav Richter. Putem să ne imaginăm cât de repede a acţionat Filderman ca mareşalul Ion Antonescu să afle de acest *Raport* şi cum a reacţionat mareşalul, atât de sensibil la ingerinţele germane în treburile interne ale ţării.

Nu e de mirare că planul lui Richter s-a izbit de voita „lentoare" a conducerii româneşti. „Lentoare" care nu se potrivea cu politica Berlinului nazist. De care România antonesciană trebuia totuşi să ţină seamă.

---

[1] **A.S.R.I., Fond P.C.M., dosar 40010/11, fila 47.**

[2] **Wilhelm Filderman, *Memorii & Jurnale*, vol. 2, Ed. Hasefer şi Inshr-EW, Bucureşti, 2017, pag. 333.**

LIBRIS | We know books

Capitolul 3

Mareşalul devine cel mai apropiat aliat al lui Hitler

Cum a ajuns Ion Antonescu, militarul care luptase în Primul Război Mondial împotriva Germaniei, personalitate cu o vizibilă orientare franco-britanică, în tabăra nazistă? Va trebui să admitem că mareşalul Ion Antonescu nu era nebun când s-a asociat cu Hitler şi s-a alăturat cruciadei germane împotriva Uniunii Sovietice. A fost aici rezultatul unui calcul raţional (care s-a dovedit însă greşit), conform căruia, numai în alianţă cu Germania nazistă, România îşi va putea recăpăta teritoriile istorice acaparate de ruşi şi de unguri, în 1940: Basarabia, Bucovina şi Transilvania de nord. Chemarea patriotică a conducătorului statului român, „Români, treceţi Prutul", de la 22 iunie 1941, avea susţinerea necondiţionată a majorităţii poporului român. Traumatizată de pierderea teritoriilor, naţiunea română vedea în declaraţia de război împotriva bolşevicilor ruşi un act salvator. Un război al izbăvirii naţionale. Afirmarea mândriei româneşti. Nimeni nu se îndoia de acest lucru. Un entuziasm total.

Chiar şi evreii României îşi manifestau bucuria faţă de ideea reîntregirii României. Ei vor să se înroleze imediat şi să lupte pe frontul din Răsărit. O telegramă semnată de dr. Wilhelm Filderman şi de av. Dadu Rosenkrantz, preşedintele şi, respectiv, secretarul general al Federaţiei Uniunilor Comunităţilor Evreieşti din România (F.U.C.E.), ajunge pe biroul generalului Ion Antonescu. Acesta citeşte şi un rictus ironic îi schimonoseşte faţa.

„Acum – scriu cei doi lideri evrei – când glorioasa armată a ţării este mobilizată pentru a recuceri provinciile pierdute, într-un gând şi o simţire, populaţia evreiască vă roagă să binevoiţi a-i reda onoarea de a-şi apăra ţara. Urmaşii veteranilor din Războiul de Independenţă, Războiul Balcanic şi Războiul de Întregire, ca şi toţi ceilalţi evrei însufleţiţi de cel mai curat patriotism, aşteaptă să-şi jertfească pe altarul patriei vieţile lor. Nădăjduind că veţi binevoi a da curs dorinţelor unanime ale populaţiei evreieşti, vă rugăm domnule General, să primiţi asigurarea deosebitei noastre consideraţiuni!"

LIBRIS We know books

Antonescu nu are însă nevoie de patriotismul evreilor, nu-l interesează nici „consideraţiunile" evreieşti faţă de persoana sa. El nu-i vrea pe evrei în România întregită. Nu numai pe evrei nu-i vrea, nici pe unguri, nici pe ţigani, nici pe lipoveni, nici pe greci, pe nimeni care nu-i român curat. Îi consideră străini, şi străinii trebuie să plece. Xenofobie viscerală luată prin contaminare de la corifeii xenofobi şi antisemiţi ai interbelicului românesc. Presa vremii era suprasaturată de acest tip de pogrom jurnalistic, cultivat violent şi sălbatic sau sofisticat şi teologic de un Nae Ionescu, A.C. Cuza, Corneliu Zelea Codreanu.

Antonescu nu vorbeşte de pogromuri. Pogrom înseamnă stihie, debandadă, violenţă sălbatică. El e un militar, om al ordinii. Nu prin pogromuri vrea Antonescu alungarea străinilor, inclusiv a evreilor, din ţară. „Purificarea României" se va face sistematic. Pe baza unui plan, cu ordine precise şi măsuri adecvate, milităreşte. După proclamarea „statului naţional-legionar", la 14 septembrie 1940, nevoit să împartă puterea cu Horia Sima,[1] generalul Ion Antonescu va ajunge, repede, să se confrunte cu comandantul legionarilor Horia Sima, numit vice-preşedinte al guvernului naţional-legionar. Dar nu pentru a rezolva soarta evreilor a fost nevoit Antonescu să plece în Germania. El avea nevoie de consimţământul şi ajutorul Führerului pentru a elimina Mişcarea Legionară şi pe Horia Sima de pe harta politică a României.

Volens-nolens, mareşalul Ion Antonescu a concluzionat că menţinerea sa la putere e condiţionată de alianţa României cu Reich-ul nazist şi de bunăvoinţa lui Hitler. În politica internă, mareşalul va aplica, în ceea ce-i priveşte pe evrei, experienţa germană. Prins în această capcană, în vara lui 1942, mareşalul a fost silit să opteze pentru „soluţia finală", adoptată de Germania nazistă la Conferinţa de la Wannsee (20 ianuarie 1942).

Dar nu el va semna faimoasa scrisoare adresată autorităţilor germane, conţinând acordul deportării de către germani a întregii populaţii evreieşti din România în lagărele de exterminare din Polonia. Scrisoarea va fi semnată de adjunctul său, Mihai Antonescu. Ce anume stipula exact această scrisoare nu se ştie şi, probabil, că nu se va şti niciodată. Scrisoarea a dispărut în condiţiile cele mai misterioase.

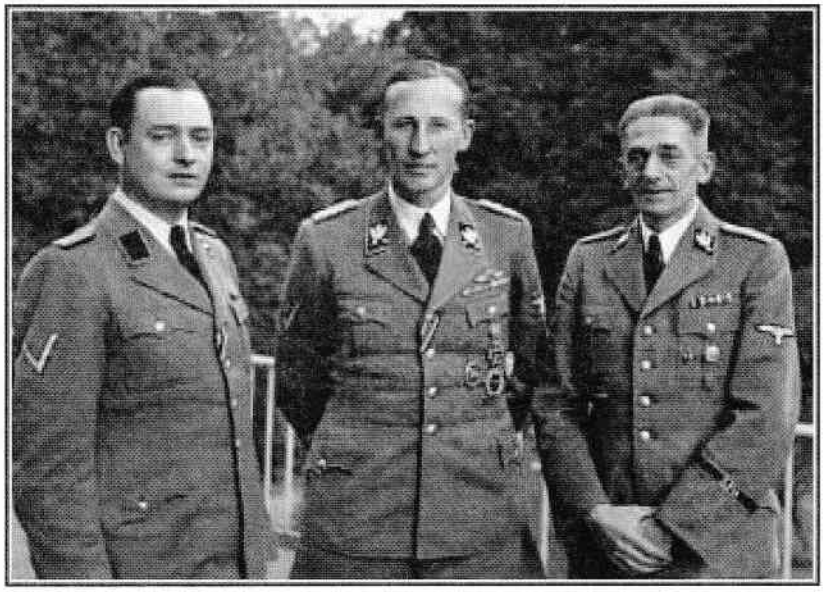
[1] **Horia Sima (1907–1993), om politic antisemit, ministru în Guvernul Ion Gigurtu (1940), viceprim-ministru în Guvernul naţional-legionar condus de generalul Ion Antonescu (din septembrie 1940); după rebelinea din ianuarie 1941, se refugiază în Germania; din 1945 a trăit până la moarte în Spania.**

LIBRIS | We know books

Capitolul 4

Böhme, Richter şi ceilalţi SS-işti

Un personaj deosebit de malefic al acestei istorii scapă mereu atenţiei istoricilor. Este vorba de Standartenführer-ul SS Horst Böhme. Acesta şi-a început activitatea oficială de ataşat de poliţie SS în cadrul Legaţiei germane din Bucureşti la 7 septembrie 1942.

Trei ofiţeri SS, trei călăi naziştI:
Horst Böhme, Reynhard Heydrich şi Hermann Frank.

O fişă bine întocmită asupra acestuia a realizat-o istoricul Ottmar Traşcă, citând memoriile lui Radu Lecca, unde personajul e descris astfel: „Böhme nu era o personalitate de rând. El fusese vice-guvernator al Boemiei (Cehia) şi câtva timp chiar guvernator, după asasinarea faimosului călău Heydrich, care era secundul lui Himmler şi guvernatorul Boemiei. Himmler alesese pe Böhme pentru că îl credea capabil – datorită trecutului său – să ţină piept ambasadorului